Економіка й організація інноваційної діяльності / Волков О.І., Денисенко М.П., Гречан А.П.– К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960 с. 4. Зубро С.В. Інноваційна діяльність як фактор прискореного розвитку автомобільної промисловості України / С.В. Зубро // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 1(56). – С 42 – 49. 5. Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності / М.А. Йохна, В.В. Стадник. – К.: ВЦ «Академія», 2005. – 399 с. 6. Мінаков О. Особливості бухгалтерського обліку інноваційної діяльності учасників технопарку / О. Мінаков // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2004. – №4. – С.68–74. 7. Основы инновационного менеджмента : Теория и практика : учеб. пособ. / под ред. П.Н. Завлина. – М. : Экономика, 2000. – 475 с.

УДК 657.1(043.3)

Н.О. Лоханова
Одеський національний економічний університет,
кафедра бухгалтерського обліку та аудиту

ДІЮЧИЙ СТАН СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ ЯК ВІДБИТТЯ КОНФЛІКТУ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

© Лоханова Н.О., 2012

Проаналізовано стан системи обліку в Україні через оцінку ступеня задоволення інтересів засновників, менеджерів, податкових органів. Обгрунтовано шляхи пошуку консенсусу економічних інтересів з боку різних груп користувачів інформації.

In the article the state of the system of accounting in Ukraine through an assessment of the extent of satisfying the interests of the founders, management, tax authorities analysed. Ways of finding consensus of the economic interests of different groups of users of the information are identified.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Сучасний світ сьогодні заторкнуло декілька системних криз: фінансова, економічна, криза влади, технологічна, соціальна, екологічна та інші. Стан системи бухгалтерського обліку зумовлений всіма цими проблемами, наслідком чого є втрата розуміння місії обліку в розвитку економіки. Однак саме нині настав час перелому ситуації. Саме сьогодні нагальною стала потреба розробити ідеологічну основу трансформації економіки, тобто об'єднати інтереси різних учасників процесу, позиції яких донедавна були найчастіше взаємовиключними.

Через асиметрію економічних інтересів виникає більшість проблем в економіці. Своєю чергою, бухгалтерський облік, який за суттю покликаний задовольняти інформаційні потреби користувачів з метою сприяння задоволенню їх економічних інтересів, з одного боку, відображає цю асиметрію, з іншого, його нинішній стан сам по собі є наслідком впливу такої асиметрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених частин загальної проблеми. Проблеми оцінки стану системи бухгалтерського обліку в Україні і визначення шляхів її реформування досліджено в роботах низки науковців, зокрема у працях Л.Г. Ловінської [1], С.Ф. Голова [2], М.І. Бондаря [3], А.В. Озеран [4, с. 316–319], М.С. Пушкаря [5] та багатьох інших авторів. Однак багато питань, що пов'язані із з'ясуванням причин низького рівня ефективності обліково-контрольної системи більшості вітчизняних суб'єктів господарювання і встановленням зв'язку між її станом і рівнем задоволення економічних інтересів суб'єктів ринку, продовжують залишатися дискусійними. Ці питання є особливо актуальними в умовах суттєвих інституціональних змін в Україні, які ставлять нові завдання перед бухгалтерським обліком як з теоретичного, так і з практичного погляду.

Мета статті полягає в тому, щоб надати оцінку діючого стану системи бухгалтерського обліку в Україні крізь призму задоволення/незадоволення економічних інтересів різних груп користувачів і на цих засадах з'ясувати можливі шляхи її подальшого реформування.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

Розглядатимемо бухгалтерський облік широко, саме як управлінську інформаційну систему, в якій відображається стан господарської діяльності підприємства, без виокремлення окремих видів обліку, однак із розумінням наявності різних видів інформації, яку він формує: фінансової, податкової, власне управлінської для прийняття управлінських рішень тощо.

Викладення основного матеріалу дослідження. Згідно із п.1 ст. 3 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [6] «метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства».

Фактично Закон декларує те, що бухгалтерський облік має задовольняти потреби всіх груп зовнішніх і внутрішніх користувачів у інформації про господарську діяльність підприємства. Однак постає запитання – наскільки нинішня система бухгалтерського обліку в Україні забезпечує досягнення цієї мети? Інакше кажучи: як вона задовольняє вимоги різних груп користувачів? Розглянемо для прикладу ступінь задоволення даними звітності потреб основних груп зовнішніх і внутрішніх користувачів, зокрема: власників, податкових органів і управлінського апарату.

По-перше, якщо йдеться про зовнішніх користувачів – власників (засновників, акціонерів, учасників тощо), а також банків і інших фінансово-кредитних установ, то на підставі складеної фінансової звітності вони реально не можуть оцінити фінансовий стан, фінансові результати і грошові потоки підприємства, оскільки частина інформації про фактично проведені господарські операції залишається поза межами офіційного бухгалтерського обліку.

Так, слід звернути увагу, що неформальний (неофіційний, або тіньовий) сектор економіки в Україні перевищує офіційний і є найбільшим серед країн СНД та інших країн ближнього зарубіжжя. Про це свідчать дані проекту Інституту соціології НАН України "Моніторинг соціальних змін", які оприлюднила 18.08.2011 р. ст. наук. співр. О.Іващенко [7]. Зокрема, фахівець відзначила, що "австрійський економіст Шнайдер, який понад 30 років займається вивченням неформальної економіки у світі, в Україні дає 56% неформальної економіки. До речі, це найвищий рівень в усіх пострадянських країнах і колишньому соціалістичному таборі". Науковець зауважила, що «неформальний сектор існує в будь-якій економіці і зазвичай становить від 12 до 15 %» [7]. Як бачимо, Україна перевищила звичайний рівень тінізації майже в чотири рази. За таких умов вести мову про повноту і правдивість фінансової звітності відносно відображення в ній господарської діяльності підприємств, на жаль, не доводиться. Отже, порушується один з основних принципів бухгалтерського обліку і фінансової звітності (ст. 4 Закону «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні») – принцип повного висвітлення [6], згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі. Про яке повне висвітлення може йтися, якщо фактично склалася ситуація, коли більш ніж половина інформації про господарські операції, що відбуваються на вітчизняних підприємствах, навіть не потрапляє в бухгалтерський облік?

По-друге, серед зовнішніх користувачів звітності підприємств, мабуть, практично головне місце займають податкові органи. Причому, якщо ще нещодавно, до 1.04.2011 р. існував окремий, так званий податковий облік, бухгалтерський облік і фінансова звітність для органів державної податкової служби, якщо й були джерелом інформації, то лише опосередкованим, то у зв’язку із введенням в дію Податкового кодексу України, особливо його розділу ІІІ «Податок на прибуток підприємств» [8, с.101–151], інтерес податкових органів до інформації бухгалтерського обліку і фінансової звітності суттєво підвищився. З одного боку, це пов’язано з тим, що при визначенні базових показників, які мають використовуватися для подальшого розрахунку об’єкта оподаткування, в багатьох випадках за основу взято підходи, передбачені національними П(С)БО України, тобто правила бухгалтерського обліку. Наприклад, це стосується дат визнання доходів і витрат, методів нарахування амортизації тощо. З іншого боку, інтерес податкових органів до даних бухгалтерського обліку, починаючи з 2013 р., зросте ще й тому, що п. 46.2 гл. 2 розділу ІІ ПК передбачено, що платник податку на прибуток подаватиме разом із відповідною податковою декларацією квартальну або річну фінансову звітність. І більше, у складі фінансової звітності

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

платник податків буде зазначати тимчасові та постійні податкові різниці за формою, встановленою Міністерством фінансів України. Зрозуміло, що здавання фінансової звітності в податкову інспекцію є чинником, що спонукатиме до поліпшення якості її складання і підвищення статусу бухгалтерського обліку в цілому. Однак, як і нині, за сталих вимог, так і надалі головним, що цікавить податкові органи відносно даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності, залишається підтвердження правильності розрахунку податкових зобов'язань за різними видами податків. Тобто основним, що турбує податкові органи як зовнішнього користувача звітності, є підтвердження даних податкових декларацій і розрахунків інформацією первинної бухгалтерської документації, порівнянність даних податкової і фінансової звітності, взаємозв'язок показників різних форм. І мета таких порівнянь в тому, щоб знайти невідповідності для застосування штрафних санкцій. Тобто саме по собі завдання забезпечення повного, достовірного і якісного відображення господарської діяльності в обліку і звітності навіть не ставиться, головне – щоб показники різних видів звітності були тотожними.

Не сприяє якості звітності і ситуація з її прийняттям з боку податкових органів. Так, на практиці поширені факти відмови в прийманні чи створення перепон платнику податку при здачі податкової звітності, якщо така звітність містить від'ємний об'єкт оподаткування (збиток або перевищення податкового кредиту над податковими зобов'язаннями тощо). Постає питання: про яку якість інформації може йтися, якщо суму прибутку треба фактично «намалювати», щоб задовольнити фіскальні вимоги податкових органів? Аналогічно не впливає на об'єктивність і достовірність звітності і встановлення підприємствам бажаного податкового навантаження у вигляді певного відсотка від обігу, якого треба дотримуватись, незважаючи на реальний рівень рентабельності бізнесу. Тобто, незважаючи на реальний фінансово-майновий стан і фінансові результати, підприємства змушені викривляти звітність, щоб задовольнити податкові вимоги. І хоча йдеться про якість і достовірність лише податкової звітності, однак, оскільки найближчим часом в податкові органи здаватимуть і фінансову звітність і здійснюватиметься відповідне порівняння прибутку до оподаткування і бухгалтерського прибутку з виявленням податкових різниць, небезпека спотворення даних фінансової звітності на догоду інтересам податкових органів стане вельми реальною.

На нашу думку, стан бухгалтерського обліку нерозривно пов'язаний із перекосами в системі оподаткування загалом і в адмініструванні податків зокрема.

Прийняття Податкового кодексу є першим кроком до зміни ситуації, однак цей крок, на жаль, не можна вважати достатнім, бо започаткована Кодексом система оподаткування не позбавлена вад:

– збереглася надмірна кількість податкових платежів;

– передбачена величезна кількість необґрунтованих штрафних санкцій, які в Україні розглядаються як важливе джерело наповнення державного і місцевих бюджетів, на практиці навіть важливіше, ніж самі податки;

– ускладненість укладання податкових декларацій і додатків до них. Очікуваного спрощення ведення обліку і складання звітності не відбулося, навпаки, в деяких аспектах ситуація навіть погіршилася. Наприклад, кількість додатків до Декларації з прибутку підприємств збільшилася, і інформації, що потребує розкриття, також побільшало;

– і головне, Податковий кодекс, на жаль, не вирішив проблеми створення сприятливого фіскального простору, який би міг забезпечити формування реальних умов розвитку вітчизняної економіки. Так, в Україні продовжує існувати високе податкове навантаження, зокрема навантаження на прибуток. Як відомо, номінальна ставка податку на прибуток в Україні порівнянна з номінальними ставками цього податку в ЄС, а з 2014 р. вона буде однією з найнижчих. Однак, як слушно зазначає О. Молдован, «висока номінальна ставка в країнах ЄС застосовується лише до тієї частини прибутку, яку акціонери ділять між собою. Для інвестиційних цілей реальна ставка податку на прибуток тяжіє до нуля… Загалом в країнах ЄС податкова система побудована так, що компанія, яка вирішує реінвестувати прибуток у виробництво, звільняється від оподаткування цих коштів, тоді як в Україні вона зобов'язана сплатити 23 % податку на прибуток» [9]. Зрозуміло, що таке становище не сприяє розвитку реальної економіки.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

Також, на жаль, сталий і не ліквідований запровадженням Податкового кодексу перекіс у розвитку інформаційної облікової системи у напрямі вирішення фіскальних завдань не сприяє якості, достовірності й обґрунтованості показників звітності. Отже, пріоритетність задоволення саме потреб податкових органів в інформації є перешкодою на шляху розвитку системи бухгалтерського обліку в Україні.

По-третє, одними із головних користувачів облікової інформації є внутрішні користувачі, а саме представники всіх рівнів управління. Вимоги у інформації саме цієї групи користувачів задовольняє різноманітна інформація, що міститься в фінансовій, податковій, управлінській звітності, а також будь-яка інша внутрішня і зовнішня інформація, яка необхідна для здійснення управлінських функцій. Що стосується якості даних інформації фінансової і податкової звітності, про це вже йшлося вище. І загальний висновок, на жаль, такий, що якість фінансової звітності і даних звичайного бухгалтерського обліку, а також інформації, сформованої під час розрахунку податків, залишає бажати кращого через невідповідність реаліям відповідного бізнесу, неповноту, неточність інформації, а іноді й через пряме викривлення. Тобто використовувати дані відповідної частини облікової інформації для управлінських цілей можна лише частково.

А тепер декілька слів відносно стану окремої складової облікової інформаційної системи, яку дослідники називають по-різному: «управлінський облік», «внутрішньовиробничий облік» тощо. Не ставлячи за мету вступати в дискусію щодо термінів, хочемо лише оцінити, якою мірою на більшості підприємств України нині задоволені потреби цієї групи користувачів в обліковій інформації суто управлінського спрямування.

За станом задоволення інформаційних вимог управління з боку системи обліку на вітчизняних підприємствах виділимо такі групи підприємств:

1. Підприємства з добре налагодженою системою управлінського обліку, в яких здійснюються процеси стратегічного планування, бюджетування, контролю за виконанням бюджетів, обліку і контролю витрат за центрами відповідальності, аналізу витрат тощо. За даними обстеження 30 підприємств Одеської області таких підприємств нараховується не більше 10 %.

2. Підприємства, які використовують окремі елементи сучасних методик формування облікової інформації для цілей прийняття управлінських рішень у межах системи бухгалтерського обліку (приблизно 40 %).

3. Підприємства, які задовольняються чинною системою бухгалтерського обліку, спрямованою на формування в першу чергу податкової звітності, а в другу– фінансової звітності. Інформаційні потреби управлінців задовольняються за залишковим принципом. До цієї групи належать практично 50 % з досліджених.

Як бачимо, на жаль, сьогодні доводиться констатувати невисокий рівень задоволення внутрішніх управлінських інформаційних потреб, що, своєю чергою, дає підстави для висновку, що потрібні додаткові зусилля, спрямовані на розвиток облікових інформаційних систем вітчизняних суб'єктів господарювання.

Також хотілося б звернути увагу ще на один аспект, пов'язаний із тим, що власники бізнесу і менеджери часто використовують різні показники для оцінки стану діяльності підприємства і рівня його управління, що дезорієнтує управлінську інформаційну систему. Взагалі часто незрозуміло, кому із власників і менеджерів різних рівнів і яка саме управлінська інформація потрібна? Для задоволення яких саме потреб? І чи корисна вона для прийняття конкретних управлінських рішень? І чиї інтереси задовольняють управлінські рішення? Як слушно зазначає А.С. Тонких, у кожного акціонера (власника) свої інтереси і пріоритети, котрі не завжди збігаються з інтересами інших акціонерів. Це може породити невизначеність з критеріями оцінки діяльності менеджерів. Нез'ясованість пріоритетів акціонерів призводить до неоднозначного уявлення менеджерів про інтереси власників [10]. Своєю чергою, навіть за тих умов, коли менеджери мають намір діяти в інтересах засновників, але їх вимоги розмиті, дотриматися їх в підсумку стає практично неможливим. На перший погляд здається, що ця проблема стосується скоріше питання управління фірми, але вона безпосередньо впливає і на стан бухгалтерського обліку, оскільки саме облік є відповіддю на запит з боку і власників, і менеджерів, а невизначеність і розгалуженість інтересів зумовлює безсистемність вимог до облікового забезпечення процесу управління, що, безперечно, не сприяє його якості.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

На наш погляд, загалом стала ситуація з розвитком бухгалтерського обліку в Україні як цілісної інформаційної системи полягає в тому, що при формуванні облікової інформації на більшості вітчизняних підприємств порушено баланс інтересів різних груп користувачів. Обмеженість фінансових, трудових й інших ресурсів, задіяних у веденні обліку, з одного боку, і необхідність пріоритетного задоволення інформаційних вимог держави у вигляді податкових органів, з іншого, зрештою призводять до ситуації, коли страждають інтереси всіх груп користувачів, а облікова інформація характеризується неповнотою і неточністю.

Так, основний економічний інтерес податкових органів як користувачів облікової інформації стосується збільшення суми прямих і непрямих податків, що сплачує компанія. При тому на практиці це виглядає як завдання виконання «податкового навантаження», від якого планують суми податкових надходжень, а отже, податкові органи ставлять перед підприємством мету не стільки розвитку бізнесу і за рахунок цього збільшення податкових надходжень, скільки дотримання певного співвідношення між сумою доходів від власної діяльності й сумою сплачених податків. Тобто основний інтерес власника – збільшити обсяги діяльності стикається з небезпекою неспроможності заплатити певну суму нав'язаних підприємству податків. Цей конфлікт є дуже важливою проблемою для значної кількості вітчизняних компаній. Видається, що податкові органи самі змушують підприємство шукати, як приховати доходи, не виходячи за межі «податкового навантаження». Зовні це виглядає як певний баланс інтересів, однак, по суті, є підпорядкуванням інтересів бізнесу інтересам держави, поведінка якої в цьому випадку керується логікою так званої теорії «осілого бандита». Економічними методами підприємство штовхають на шлях порушень законодавства і, до речі, не тільки підривають його економічну стійкість, а й дискредитують, по суті, мету складання якісної і адекватної реаліям звітності.

Поряд із дисбалансом інтересів між державою і підприємством, не менш згубним для стану обліку є дисбаланс інтересів власників і менеджменту, який також не створює умов для формування адекватної ринковим умовам і ефективної обліково-аналітичної системи вітчизняних підприємств.

Ведучи мову про баланс економічних інтересів, необхідно звернутися до наукових розробок із загальної економічної теорії фірми. Так, важливим є питання: який основний економічний інтерес власників бізнесу? Єдиної відповіді на це питання немає, оскільки це залежить від того, яку мету становить той чи інший власник у певний період часу. Можна окреслити лише певне коло цілей, які власник (власники) бізнесу ставить перед менеджерами компанії. Це може бути максимізація прибутку, максимізація обсягів продажу, збільшення темпів зростання активів, збільшення ринкової вартості компанії, мінімізація трансакційних витрат тощо.

Коли ж йдеться про групи менеджерів різних рівнів, то їх економічні інтереси пов'язані із отриманням максимального результату від їх праці у вигляді заробітної плати. Однак, хоча основним стимулюючим чинником праці менеджерів є їх заробітна плата, завжди існують і матеріальні стимули у вигляді: підняття соціального статусу менеджменту у зв'язку зі збільшенням обсягів діяльності через загальний розвиток компанії, можливість стати співвласником бізнесу через систему опціонів, приховані «нелегальні» стимули у вигляді нав'язаних компанії трансакційних витрат у формі привласнених коштів через застосування механізмів укладення вигідних для менеджменту, але обтяжливих для бізнесу угод тощо. І якщо в одних аспектах інтереси власників і менеджменту тісно переплітаються, наприклад, відносно максимізації доходів від реалізації, збільшення частки ринку тощо, то в інших аспектах ці інтереси можуть не збігатися, наприклад, максимізації продажів іноді досягають через надмірне збільшення комісійних витрат – в цьому зацікавлений менеджмент, однак не зацікавлені власники компанії. Аналогічно, можна вести мову про різну спрямованість інтересів власників і менеджменту відносно певної частини трансакційних витрат. Є й інші приклади, однак загальний висновок можна зробити такий – як бачимо, інтереси різних груп власників і менеджерів вельми різноманітні й тому абсолютно повністю задовольнити їх неможливо. Орієнтація на задоволення інтересів будь-якої групи передбачає використання окремих показників діяльності для оцінки ефективності роботи компанії в цілому і окремих її структурних підрозділів, а отже, безпосередньо впливає на інформаційні запити з боку користувачів різних видів фінансової і управлінської звітності.

Якщо ж до цього додати ще і необхідність задоволення вимог зовнішніх користувачів, серед яких в Україні головне місце, як зазначено вище, відводиться податковим органам, то взагалі стає зрозумілим, що досягнути консенсусу дуже важко.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

Постає питання: як змінити ситуацію? На нашу думку, цього можна досягти лише пошуком консенсусу економічних інтересів і балансу інформаційних вимог з боку різних груп користувачів облікової інформації. Враховуючи, що основним ініціатором реформування бухгалтерського обліку, як важливої складової інституціональних перетворень, в Україні є державні органи, то вважаємо, що саме вони мають зробити кроки до забезпечення цього балансу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Можна зробити висновок, що поганий стан практики обліку в Україні відображає проблему конфлікту економічних інтересів різних суб'єктів: засновників бізнесу, управлінців різних рівнів, податкових органів тощо. Простежується дисбаланс у задоволенні інформаційних вимог із перекосом у бік інтересів державних органів із формуванням облікових даних передовсім для цілей оподаткування.

Прийняття Податкового кодексу України вирішило проблему інтеграції обліку лише частково. На законодавчому рівні, на нашу думку, необхідні кроки, спрямовані на:

– ліквідацію можливості прихованого тиску на суб'єктів господарської діяльності з боку податкових органів через примушення виконувати «податкове навантаження», встановлене від показників обсягів реалізації товарів, робіт, послуг;

– внесення змін до Податкового кодексу України і запровадження ліберальніших норм в оподаткуванні прибутку, які б сприяли розвитку бізнесу і спрямуванню прибутку на інвестиційні потреби й інноваційну діяльність;

– забезпечення єдності інформаційної бази в обліку для цілей складання фінансової і податкової звітності, однак з відмовою від ідеї формування звітності щодо конкретних податкових різниць між бухгалтерським і оподатковуваним прибутком (звірки прибутку) із здаванням її до податкових органів. Розкриття інформації щодо податкових різниць, на наш погляд, слід залишити на рівні підходів, визначених в обліковій політиці з урахуванням вимог МСФЗ або П(С)БО тощо.

Вважаємо, що лише відшукавши баланс економічних інтересів між різними економічними суб'єктами і досягши балансу інформаційних вимог, можна забезпечити створення реальних умов для підвищення якості обліку в Україні.

1. Ловінська Л.Г. Реформування бухгалтерського обліку в Україні в контексті євроінтеграційних процесів: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/ Soc_Gum/Foa/2009_13/13_32.pdf. 2. Голов С.Ф. Сучасний стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.09 / С.Ф. Голов; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана". – К., 2009. – 31 с. – укр. 3. Про міжнародні стандарти і фіскальні цілі // Дзеркало тижня. – 2010. – № 25, 03.7.2010: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/articles/60622. 4. Озеран А. В. Стан та напрями регулювання бухгалтерського обліку і звітності в Україні // Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю у контексті сучасних концепцій управління: мат. VI Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів: Видавництво ЛКА, 2011. – С.316-319. 5. Пушкар М. Сутність інтелектуалізації облікової системи та структура інформаційних ресурсів підприємства // Вісник ТНЕУ. – 2008. – № 2:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/ portal/Soc_Gum/ Vtneu/2008_2/ pdf/ pushkar.pdf 6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-14, редакція від 14.01.2012 р.:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14 7. Іващенко О. Тіньовий сектор економіки перевищує офіційний: Новини України та світу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua /ukr/order/?id=1036033 8. Податковий кодекс України. – К.: ДП «ІВЦ ДПА України», 2010. – 336 с. 9. Молдован О. Україна: аутсайдер з колосальним потенціалом // Економічна правда: 23.08.2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fundmarket.ua/ digest/ukrana-autsaydyer-z-kolosalnim-potyenzalom-20110823171255/ 10. Тонких А.С. Моделирование результативного управления финансами: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cfin.ru/management/ finance/ modeling_of_effective_management.shtml

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua